

Maandag

17

Een pannenset voor inductie moet Overvechters verleiden

18

Het was alweer acht jaar geleden: sleeën in de Drunense Duinen

23

Bij Yoni staat 'vagina' en 'menstruatie' juist prominent op de verpakking

Arjen Bezemer is met zijn huis in Overvecht-Noord al flink milieubewust bezig, maar van het gas af gaan zal nog een extra investering vergen.

Foto Raymond Rutting / de Volkskrant

In de aardgasvrije proeftuinen is de oogst vooralsnog schamel

Als het grootste Nederlandse experiment in het aardgasvrij maken van bestaande huizen iets leert, dan is het dat de praktijk een harde leerschool is. Na ruim twee jaar zijn er pas 206 huizen van het gas afgesloten, blijkt uit Volkskrant-onderzoek.

Door **Jurre van den Berg**

We zijn snel uit de startblokken gekomen, maar de praktijk blijkt weerbarstig. We omarmen de complexiteit en leren hier enorm veel van.' Het is een exemplarisch citaat van een woordvoerder van de gemeente Hengelo. Haar gemeente was oktober 2018 een van de uitverkoren gemeenten om te pionieren met het aardgasvrij maken van bestaande huizen. De honderd jaar oude arbeiderswijk De Nijverheid werd geselecteerd als 'proeftuin'. Maar nu, ruim twee jaar later is er nog geen gasmeter verwijderd.

Die stand van zaken is regel, geen uitzondering. Het aardgasvrij maken van bestaande huizen verloopt uiterst moeizaam. Na ruim twee jaar zijn er in slechts vier van de eerste 27 uitverkoren proefwijken en -dorpen daadwerkelijk woningen van het gas afgesloten, blijkt uit een inventarisatie van de Volkskrant van de ontwikkelingen in deze zogeheten 'proeftuinen'. Alle 27 reageerden ze op vragen over hun voortgang en de obstakels waar zij tegenaan lopen.

De proeftuinen werden oktober 2018 geselecteerd om te pionieren met het van 'het gas af halen' van bestaande huizen en gebouwen. Dit

moet bijdragen aan het halen van de klimaatdoelstellingen van het Akkoord van Parijs: opwarming van de aarde beperken door aanzienlijk minder CO₂ uit te stoten. Bovendien gaat waarschijnlijk volgend jaar de gaskraan in Groningen definitief dicht.

Met 435 miljoen euro subsidie moeten 50 duizend woningen uiterlijk in 2027 door het project van het gas af zijn, circa vijfduizend per jaar. Maar dat streven lijkt ver weg: binnen het project zijn tot dusver slechts 206 woningen aardgasvrij gemaakt.

De lat van het Klimaatakkoord ligt nog hoger: in 2030 moeten 1,5 miljoen huizen aardgasvrij zijn gemaakt, in 2050 alle 8 miljoen gebouwen. De proeftuinen moeten inzichtelijk maken wat er voor nodig is om 'de grootste verbouwing van Nederland sinds de wederopbouw' tot een succes te maken.

De verzachtende omstandigheid is dat alle begin moeilijk is. De worstelende gemeenten benadrukken zonder uitzondering dat hun proeftuin vooral bedoeld is om ervaring op te doen. 'Het feit dat er nog geen duizenden woningen van

LEES VERDER OP
PAGINA 16

Nederland aardgasvrij

→ VERVOLG VAN
PAGINA 15

het aardgas zijn, is een logisch gevolg van het zorgvuldige en uitgebreide proces dat gemeenten doorlopen om inwoners van de wijken te betrekken bij het aardgasvrij maken van de wijk en te komen tot besluitvorming over de te nemen maatregelen’, zegt ook een woordvoerder van het ministerie van Binnenlandse Zaken, dat waakt over het experiment en zelf een voortgangsrapportage in voorbereiding heeft. ‘Dit is onderdeel van het samen leren hoe dat moet.’

Toch is dat slechts een deel van het verhaal. Bij hun selectie was wel degelijk een criterium dat ‘de schop snel in de grond kon’ en ‘spoedige verwachte realisatie’. De subsidie per wijk is bovendien afhankelijk van het aantal huizen dat van het gas af zou worden gehaald.

De gemeenten worden vooralsnog vooral door schade en schande wijs. Sommige liggen tot twee jaar achter op schema. Alleen al het in kaart brengen van technisch haalbare en voor huiseigenaren betaalbare alternatieven blijkt veel meer tijd te kosten dan gedacht. ‘Wij zijn een vrij kleine gemeente en we merkten dat we niet altijd alle expertise en ervaring in huis hadden hiervoor’, aldus de gemeente Assen.

Voor projecten die een warmtenet zien als alternatief voor een cv-ketel in elk huis (ook in Hengelo het plan) kennen tegenslag. Met zo’n collectieve oplossing kan in één keer een grote slag geslagen worden, maar er kleven veel haken en ogen aan. Zo werd in de gemeente Loppersum zowel een biomassa-installatie als een windmolen door inwoners afgeschoten als energiebron.

Bij de plannen zijn vaak veel partijen betrokken, wat veel overleg kost. Corona zit ook dwars: huiseigenaren persoonlijk benaderen is cruciaal om draagvlak te vergroten, en dat kon het afgelopen jaar niet. Terwijl het project boogt op een

wijkgerichte aanpak, leert de ervaring dat een individuele benadering meer effect sorteert.

Al blijft ook dan het enthousiasme maken van bewoners een behoorlijke uitdaging. ‘Er is geen urgentie om ‘nu’ over te stappen. Men stelt de beslissing uit, uit angst nu eerder uit te zijn dan wanneer later wordt overgestapt’, klinkt het vanuit Eindhoven.

‘Haalbaar en betaalbaar’, is het mantra. Maar het uitgangspunt dat bewoners niet méér moeten gaan betalen voor hun aardgasvrij gemaakte woning (‘woonlastenneutraliteit’) bezorgt gemeenten kopzorgen. Met name voor de categorie oudere, slecht geïsoleerde huizen lijkt dit vaak onrealistisch. Helemaal omdat er voorlopig een streep ging door de aangekondigde ‘gebouwgebonden financiering’, een speciale duurzaamheidslening met de waardevermeerdering van het huis als onderpand. Banken zagen er een te groot risico in.

Gemeenten kunnen bewoners bovendien niet dwingen van het gas af te gaan. Terwijl het afsluiten van een hele flat juist opschiet en de netbeheerder een forse besparing oplevert met het verwijderen van de hoofdgasaansluiting. In Den Haag en Utrecht proberen woningcorporaties bewoners met kookworkshops en gratis pannensets daarom maar te verleiden over te stappen op elektrisch koken.

In 2020 is aan nog eens 19 proeftuinen 100 miljoen euro toegezegd, dit jaar volgt een derde lichting. Daarvoor wordt het streven niet ‘van het gas af’, maar beter isoleren en andere besparende maatregelen. Voor veel huizen lijkt dat in elk geval voorlopig een reëler streven. Zelfs in sommige proeftuinen vraagt men zich inmiddels af: maken we het middel (aardgasvrij) niet belangrijker dan het doel (CO₂-uitstoot verminderen)?

Hoe moeizaam de operatie ook verloopt, afwachten en aankijken is geen optie, klinkt het strijdbaar vanuit Sliedrecht. ‘Als we nu niet starten, gaan we de doelstellingen in 2050 echt niet halen.’

In het Friese Garyp zijn de groene ambities flink gedwarsboomd door corona. Direct menselijk contact blijft toch de beste manier om elkaar van het gas af te ‘praten’. In Overvecht-Noord, een andere proeflocatie, blijken oude gasleidingen een onverwachte hobbel.

Het Friese Garyp (1.700 inwoners) ligt redelijk op koers met het van het gas af halen van woningen.

Al die oude huizen in Garyp zijn plots een hele uitdaging

Als een van de weinige proeftuinen kende Garyp een voortvarende start. Inmiddels zijn 58 huizen van het aardgas afgesloten. In het Friese dorp (1.700 inwoners) werd in 2019 al door vijftig bewoners opdracht gegeven om de woning van het aardgas af te halen. In 2020 kwamen daar dertig bij. Iets minder dan de wederom beoogde vijftig. ‘Corona gooide wat roet in het eten’, zegt projectleider Jacob Miedema.

Vanwege onzekere financiële vooruitzichten stelden enkele bewoners hun groene ambitie voorlopig uit. Maar vooral het door het virus volledig stilvallen van het sociale leven deed de voortgang stokken. Daar moet Garyp Aardgasvrij het namelijk van hebben: mensen die elkaar aansteken en aan de hand genomen worden, van een uitvoerige scan van hun woning tot en met het aanvragen van offertes. Miedema: ‘Het kost veel tijd, maar het werkt.’

Inmiddels is de helft van de bijna 750 huizen in het dorp doorgelicht op verduurzamingskansen, 113 eige-

naren hebben een ‘woningverbeterplan’. Toch stuit ook het Friese optimisme op praktische bezwaren. Met name de categorie oude, slecht geïsoleerde huizen (bijna de helft van alle woningen in het dorp) wordt een probleem, zegt Gjalb Benedictus, voorzitter van de Enerzjy Koöperaasje Garyp (EKG). Volledig strippen lijkt onontkoombaar, de kosten kunnen oplopen tot meer dan een ton. ‘Voor die huizen is *all electric* eigenlijk geen optie.’

Betaalbaarheid is cruciaal. ‘Maar je komt uit op een terugverdiëntijd van 40 jaar’, zegt Benedictus. ‘Bewoners kunnen dat niet betalen en het huidige financiële instrumentarium biedt geen alternatief.’ Zeker omdat in oudere huizen vaker oudere mensen wonen die denken: het zal mijn tijd wel duren.

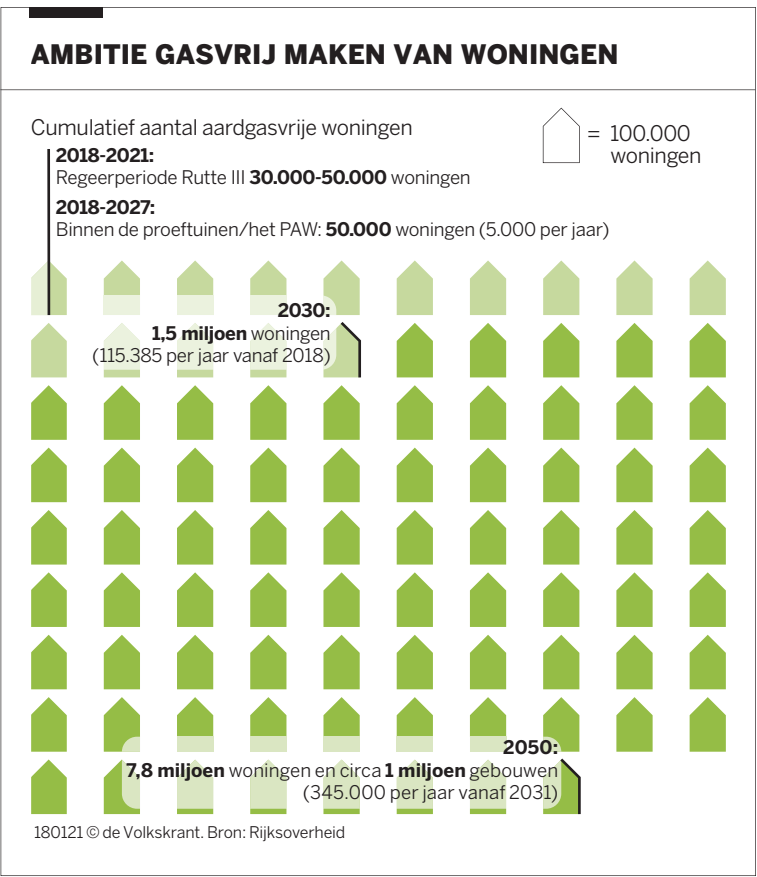
Juist hier wreekt zich het voorlopige sneven van wat aangekondigd was als het ei van Columbus: de ‘gebouwgebonden financiering’, een speciale duurzaamheidslening met de waardevermeerdering van

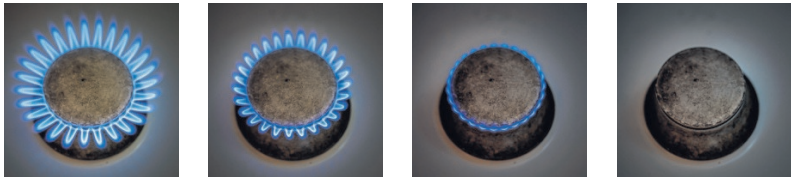
het huis als onderpand. Banken zagen er een te groot risico in.

Voor de proeftuinfase blijft alle huizen in het dorp helemaal van het gas af het doel. ‘Maar misschien blijkt dat slechts voor een kwart van de woningvoorraad realistisch’, zegt Benedictus. Daarom is het daarna wellicht reëler te kijken naar het hogere doel. Niet per se van het gas af, maar CO₂-uitstoot verminderen. Waar nu nog elk huishouden evenveel verduurzamingssubsidie krijgt, neigt Garyp ernaar de oude huizen waar bijvoorbeeld met betere isolatie relatief veel klimaatwinst te behalen valt, financieel meer te ondersteunen. Zelfs als ‘van het gas af’ geen realistisch perspectief is.

Naast de kleine stappen blijven de dromen groot. Een uitbreiding van het eigen zonnepark met nog eens honderden panelen staat dit jaar op de planning. Experimenteren met waterstof zou kunnen. Of een eigen dorpswindmolen – hoewel dat ook in landschapsminnend Friesland uiterst gevoelig ligt.

Jurre van den Berg

Deze flats in Overvecht-Noord zouden ook gasloos moeten worden. Foto's Harry Cock / de Volkskrant

Een pannenset voor inductie moet Overvechters verleiden

In proeftuin Overvecht-Noord verschenen het afgelopen jaar meer beren op de weg. Een onderzoek maakte nogmaals duidelijk dat alternatieven voor aardgas per definitie duurder zijn. Ook viel voor een deel van de wijk een belangrijke reden weg om in 2030 van het gas af te gaan. Vooraf was gesteld dat in 2030 in dat Utrechtse stadsdeel hoe dan ook de gasleidingen moesten worden vervangen. Maar nu blijkt dat, vanwege veiligheid, dat voor een deel van de gasleidingen al eerder moet.

Eind vorig jaar kwamen uit een onderzoek de twee kansrijkste alternatieven voor aardgas naar voren. Een collectief warmtenet zou de economisch meest aantrekkelijke optie zijn, en voor een klein deel van de wijk lonkte de warmtepomp. Maar hoe dan ook wordt het duurder dan aardgas. Daarom begint Utrecht een volgend onderzoek naar hoe en of deze opties toch betaalbaar zijn te maken.

Het uitgangspunt blijft dat de bewoners niet meer gaan betalen dan nu. Op de 4,7 miljoen euro rijkssubsidi-

die legt de gemeente nog 3,75 miljoen euro bij.

Ondertussen heeft netbeheerder Stedin haast. Al dit jaar wil die beginnen met de voorbereidingen van de vervanging van 20 kilometer gasleiding in de wijk in 2023. Zo'n 6 kilometer daarvan – kosten van de vervanging 1,8 miljoen euro – loopt langs flats waar bewoners alleen voor het koken van gas afhankelijk zijn.

Daarom willen de gemeente, de corporaties en de netbeheerder nu deze bewoners gaan verleiden over te stappen op inductiekoken. Met een aantrekkelijk aanbod: de bewoners krijgen een inductieplaat, een nieuwe pannenset en zo nodig een

Bewoners mogen niet worden gedwongen om van het gas af te gaan, zo heeft de Kamer besloten

aangepast elektriciteitsnet, ter waarde van ongeveer 2.500 euro. Daarvoor betalen ze maandelijks een tientje, terwijl ze de gasrechten, eveneens een tientje per maand, niet meer hoeven te betalen.

Zo'n zeventig bewoners krijgen dit aanbod op proef. Nog niet duidelijk is of zij allemaal zullen toehappen. Als een paar bewoners weigeren, moet Stedin toch nieuwe gasleidingen aanleggen. Daarom heeft de netbeheerder in november aan het Rijk gevraagd om een stok achter de deur, om bewoners in het uiterste geval te kunnen dwingen de overstap te maken. Maar dat wil de Tweede Kamer niet. Die nam eerder vorig jaar een motie aan die dwang uitsluit om van het gas af te gaan.

Ondanks alle inspanningen zijn er in Overvecht-Noord nog nauwelijks huizen van het gas af gegaan. Wethouder Lot van Hooijdonk (GroenLinks) laat zich niet uit het veld slaan. 'Er moet nog veel gebeuren om de gastransitie betaalbaar en betaalbaar te maken. Maar dit is het begin van een reis van 30 jaar.'

Charlotte Huisman

DE HUISPOPULIST
TEUN VAN DE KEUKEN

De Volkskrant-Huispopulist rekent af met wegduiken en bureaucratisch geharrewar

Vanwege de recente gebeurtenissen in binnen- en buitenland heeft de hoofdredactie per direct besloten een Huispopulist aan te stellen. Hoewel de goede verstaander allang wist dat dit een populistisch dagblad was, wil de leiding van *de Volkskrant* deze koers nu expliciteren en bekrachtigen: ze staat (geheel in lijn met haar naam) voor, achter, maar zeker niet boven het volk. De Huispopulist zal personen en instanties beoordelen op de mate waarin zij met hun acties daadwerkelijk het volk dienen. Bureaucratisch geharrewar en het afschuiven van verantwoordelijkheden kunnen rekenen op een flinke reprimande.

Neem corona. Wat een zootje. We hebben een premier die verantwoordelijkheid neemt voor dingen die goed gaan en die dingen die niet goed gaan in de clownschoenen schuift van de behaagzieke zonnebankminister die zingend in televisieprogramma's optreedt. Die zonnebankminister speelt graag mooi weer, stelt maatregelen uit, laat zijn adviseurs elkaar in talkshows in de haren vliegen en neemt dan als het net te laat is alsnog de maatregel waarvan iedereen wist dat die nodig was. De minister durft niet echt de baas te zijn. Dit doet De Huispopulist aan zijn jonge jaren denken toen hij nog maar een eenvoudig radioverslaggever was. Iedere ochtend groette hij het hoofd van de afdeling met 'Goedemorgen, baas'. Op dag drie verzocht de baas hem met die begroting te stoppen: 'Het voelt niet goed dat zo expliciet te benoemen. Voor mij niet en voor de collega's ook niet.'

Nederland heeft een hiërarchie en daarmee een verantwoordelijkheidsprobleem. Dat is misschien charmant, maar onacceptabel voor een minister tijdens een enorme crisis. Daarom een dringende oproep van De Huispopulist aan de zonnebankminister: verman u. Stop met optreden in alle niet-essentiële televisieprogramma's, stop met zingen (sowieso slecht in coronatijden), doe normale schoenen aan en toon gravitas. Mensen hoeven u niet aardig te vinden, mensen moeten u serieus nemen. Anders eindigt u als de Barry Hughes van de politiek: de Brits-Nederlandse voetbalcoach die volgens kenners een goede trainer was, maar nooit helemaal serieus werd genomen omdat hij ook furor maakte als carnavalszanger. Neem impopulaire maatregelen liever iets te vroeg dan te laat en tenslotte: zeg tegen uw adviseurs dat ze hun adviezen en bezwaren aan u moeten melden en niet aan Giovanca, Paul de Leeuw of Eva Jinek. Wees de baas.

En dan de toeslagenaffaire van de racistische Belastingdienst die honderden mensen in de ellende heeft gestort. Wat denkt u dat de premier doet die graag de schuld aan anderen geeft? Die geeft de schuld aan anderen. Het was weliswaar 'absoluut een smet' op zijn premierschap en Rutte zat 'vol schaamte', maar, hij had 'geen directe verantwoordelijkheid voor dit beleid'. Lekker makkelijk premier zijn zo. Rutte is chef verantwoordelijkheid afschuiven. Nu ander beleid aankondigen, de premierbonus incasseren en weer vier jaar op het pluiche. Een laffe houding van een premier die al tien jaar leiding geeft aan een overheid die zijn burgers niet vertrouwt. Dat leidt tot rot.

Nu wilde De Huispopulist zijn beoordelingen graag illustreren met cijfers, sterren of ballen, maar kennelijk is de regel 'in de nieuwskrant geen ballen!' Nog niet de hele *Volkskrant* is dus doordrongen van het belang van een scherpe populistische koers. Dan maar zo: Hugo de Jonge krijgt 2 van de 5 ballen, Mark Rutte: 1/5.

De Huispopulist laat wekelijks zijn licht schijnen over de Nederlandse bestuurscultuur. Tips kunnen naar huispopulist@volkskrant.nl